

תקופת הגאונים

היסטוריה, חברה וספרות

ד"ר רוני שויקה

שיעור 4: התנועה הקראית וכתות אחרות

1. ענו, ספר המצוות (מהדורת הרכבי, עמ' 69)

ואי אמרת דלאבעורי בשבתא הוא דאסיר אבל כי אבערניה מיחולא שפיר דמי למישבקיה בשבתא, כתב רחמנא לא תבערו אש וכתב לא תעשה כל מלאכה. תרויהו אסרין הוו בתאו. מה מלאכה דכתיב בה לא תעשה אף על גב דאתחיל בה מיחולא מקמי דחילא שבתא בעי משבת ממלאכה, אף על ביעורא דאש נמי דכתיב ביה לא תבערו אף על גב דביעורא מיחולא מקמי דחילא שבתא בעי לדוכה... הילכך אסיר לן למשבק בין שרגא ובין כל נורא דביעורא בשבתא בכל דרתא דישראל.

2. אגרות דניאל אלקומסי

ועתה הזהרו ואל תזכירו שם יי' חוץ אדני באלף דלת. אשר היתה דעתי על זכרון יי' כתבתי אליכם. ואתם חקרו הדבר בחכמתכם פן תעשו בחכמתי להשען על דעתי. כי כל הנשען בתקליד על אחד ממלמדי גלות. ולא יחקור היטב בחכמתו הוא כעובד עבודה נכריה. וכל העושה מצות אנשים מלומדה לא כתורת יי'. הוא כעובד עבודה נכריה. ועתה אחינו יש' שובו מדרככם ואל תעשו כן כי לא ירצה יי' מכם כן. ודעו כי כל מקום אשר תקראוהו מקדש חוץ מאשר הקדישו יי' הוא כעבוד אלהים אחרים. למען כי הוא אמר "את מקדשי תיראו". על כן אסור ליראה כל מקום חוץ מקדש יי'. התוכלו לדבר כי הקדש מקדש בעולם אחרי אשר חלל את מקדשו. ועוד תדעו כי תפילה לא כקרבן. כי הקרבן לא ירצה כי אם במקום סגולה בבגדי סגולה על יד איש משבט סגולה והוא במקדש יי' בבגדי הקודש על ידי כהנים מבני אהרן. והתפילה לא כן. כי התפילה כאשר יכשר לכל איש טהור ובכל בגד טהור ולא בבגדי הקדש כן יכשר בכל מקום טהור. וגם לנו לדבר כי לא יכשר להתפלל כי אם במקום קודש. כי כל האמר ללא מצוה היא מצוה. כאומר למצוה לא מצוה. והלא תדעו כי קרא יי' לכל ארצות הגוים אדמה תמאה למען טומאת גוים. וגם ארץ-יש' קרא ארץ נדה בהיות גוים בה ככ' "בנדת עמי הארצות". ולא יכשר מקום קודש מן אדמה טמאה. וכל האומר מצוה ללא מצוה כעובד אלהים אחרים. ועל כן כת' "והפיץ יי' א' בע", "ועבדתם שם אלהי' אח". ואנה הוא היום ביש' עבודת עץ ואבן.

3. מלחמות יי לסלמון בן ירוחים

אליכם אישים אקרא / שמעו אמרים מפורשים / כשהם וספיר מאוששים / אפודים ענודים חבושים / בהיותי בימי הבלי / דרוש אדרוש אורח מעגלי / ללמוד וללמד בתוך קהלי / ולסקל אבן מדרך אורח שבילי / גר הייתי בארץ נכריה / לחקור ולחפש דרכי תושיה / ואראה בין צאצאי יהודיים / אדם חסר לב תועה מפליליה / דרך קשתו לכתוב תלונות / ולהתאונן בכל עניינות / להפך נתיבו / מתוקנות / ולעות בשוא ותפל דרך תבונות / הבינותי וחרדתי חרדה / ותסק חמתי כאש יוקדה / ואקנה לבני יהודה / ולשם שדי ולספר התעודה / ואירא מיום דין ונקמה / כי יבער אפו בחמה / ואשיב עליו תשובה מתאימה / בלשון עבר וגם בני דומה / זאת נחמתי בגלותי / כי יש חכמים לחקור מלתי / ודעו כי לקנאת אל אמרתי / ולמען כי לא יתעו אנשי עדתי.

חרות חרת בפיתויו / גם דבר מלל בביטויו / כי שדי נגלה למשה בציויו / לתת לו בסיני שתי תורות לעם רצויו / טעמי האחת בכתב רשומים / וטעמי האחרת בלשון נכתמים / עוד תהיינה שתיהן לנצחי עולמים / מורשות לקהלת זרע תמימים / יעצתי רוחי על זה להשיבה / ולשומי בין עדתי אגרת כתובה / לבל ישעו הצאן לציה וחרבה / כי יחקורינה בהגיון / ולא יתעו עדתי בחביון / ואקוה מאל עליון / לחזות בשורותיו בציון.

לתורת הכתב נאמין בה באמונה / כי באמת מימין שדי נתונה / בעדות כל עדת שושנה / המפוזרת בכל מדינה ומדינה / מאמינים ומחליפים כלם / מפולגים בשפתם ומילולם / ישראל ממזרח ועד ירכתי עולם / יעידו על תורת הכתב קטנם וגדולם / נתקיימה עדות זה בתוכם ונתכוננה / בחבורם כלם בלי תואנה / גם אותות ומופתים אשר הפליא שוכן מעונה / כתובים בה ומבוארים להתבוננה / סלה. קריעת ים־סוף יזכרו / ודבור שדי בסיני לא ינברו / וזכר התורה ושאר המופתים בפיהם ישירו / ישראל וכל הגוים כאחד ידברו / עתה אם נתחברו ישראל ויהודה כלם / על תורת הפה התמימה במלולם / יתנו עידיהם וישמע קולם / ואם לא, בטלו דברי סעדיה הפיתומי ולשונו נאלם.

פתחתי פה בדבר אחר / עתה אזכרנו ולא אתאחר / ותשובתו אבקש ואשחר / מכל מחזיק בתורת פה ובה בוחר / צור נתן שתי תורות כאמרתכם / אחת בכתב ואחת בפיכם / אם הוא כדבריכם / נמצא שקר ומרדות במעשיכם / קדוש נתן לכם תורת פה / עדי תהיו אומרים אותה בפה / כי כן היה בחכמתו צווי יפה / למה חקקתם אותה בכתב מיופה / רחום אם חפץ לכתבה / אז ביד משה היה כותבה / ועתה הלא כי על פה להגות בה / וללא תוחק בספר הציבה / שנו דרכיהם ואותה כתבו / ומהגיון פה העתיקה ובכתב הציבו / עתה איך יאמנו דבריהם והם התעיבו / ומזה הדבר לא יוכלו ישובו / תורת שתיהן כתבו ומצות שדי מאסו / אנפיה תורת הפה אשר בה יחסו / בטלו דבריהם ונשסו / ומפיהם העידו כי על נפשם הכעיסו.

תרתי בלבי ראייה אחרת / נאוה היא וגם מהודרת / לשומה לבעלי מקרא לעטרת / וצבי וגאון ותפארת. שבתי וראיתי בששה סדרים / והנם על לשון אנשים חדשים נאמרים / ואין בהם אותות ומופתים מהדרים / "וידבר יי אל משה ואל אהרן" נעדרים / רחקתים ואמרתים אין בהם תורה / כי התורה באופן אחד מבוארה / בנביאים ואותות ומופתים נהדרה / וכל זה היופי בכל המשנה לא נשורה. קץ ראיתי לכל תכלה / ועל מצותו ואמרתו אין סוף למללה / ברוך יוצר מטה ומעלה / על עמו ברכתו סלה.

צעיר אני לימים / ואתם ממני קדמונים / לולי הכניס זה הזד סעדיה עצמו בין החכמים / לא כתבתי

זאת האגרת לעולמים / פנה פניתי אל דברי הראשון / לחזקו באמת ויושר בלי כחשון / בעז כח כחכ
שמשון / ומיי מענה לשון.
ערכתי ששה סדרים לפני / והבטתי בהם מאד בעיני / והם שבורים מאד בענייני / זה אוסר וזה מתיר
להמוני / סעיפי על זה ישיבוני / ורוב סרעפי יבוננוני / אין בהם תורת הגיוני / וגם לא תורת משה נבוני.

4. תשובות רב סעדיה גאון לחיוי הבלכי

שאלת: למה זה נשחתה עם האדם האדמה,
גם העוף והרמש, החיה והבהמה?
כלם לכבודו נבראו והם עמו בנעימה
ואחריו ימשכו בנחרצה ושמה

לעזת על הברית ודמית לשרטת
והלא אין חיים לאנוש בלי רשומה נחרטת
כי מעת היולדם טיבורם נקמטת
וגם המילה תהי תוספת חיים ממלטת

5. שאלות עתיקות במקרא

חי עולם הבטיח האב והסבירו / "כה יהיה זרעך" והאמין בדברו
ואיך אחריכן ענהו באף והמרירו / כי גר יהיה זרעך בארץ צרו
להפר את האחוה?
וביום ההוא נשבע לתתנו עשרה גוים מורשה / איך ובחמשה מקומות אמר ששה?
ובאחד חמשה ובאחד שלשה? / ומשה הוסיף שבעה בהפרשה
ואנה צוה?
הפריש ארבע מאות שנה חבל / לזרעו בעבדות סבל
ואחריכן הוסף שלשים הדעת לבלבל
מאין תצאנה אלה השנים אשר התוה?

